

Ránki Sára

Nyelvi profilalkotás

Linguistic profiling

Absztrakt

Jelen tanulmány a nyelvi profilalkotásról szól. Egészen pontosan arról, hogy mit jelent a nyelvi profilalkotás, milyen nyelvészeti elméleti és módszertani alapokra épül, és milyen igazságügyi területeken lehet alkalmazni.

Kulcsszavak: nyelvi profil, szociodemográfiai jellemzők, anonim szerzők, pszeudonim szerzők, álnevek dekódolása

Abstract

The current study is about linguistic profiling. After introducing the theoretical and methodological foundations of linguistic profiling I will discuss the practical implications.

Keywords: linguistic profiling, sociodemographic characteristics, anonymous authors, pseudonymous authors, decoding pseudonyms

Jelen tanulmány margójára

Tekintettel arra, hogy a tanulmány a Belügyi Szemle hasábjain jelenik meg, módszertani szempontból a tudományos stílus elvárásai szerint kívánkoznék megfogalmazni a mondanivalót. Figyelembe véve azt a szempontot viszont, hogy a Szemle olvasóközönsége legkevésbé a nyelvésztársadalom, a tanulmány a tudományos-ismeretterjesztő publikációk elvárásai szerint íródott, hogy célját elérni tudja. Tényleg ismereteket terjesszen, tudományos jelleggel.

Nagyon röviden az igazságügyi nyelvészetről

Az igazságügyi nyelvészet alkalmazott nyelvészeti tudományterület. Az igazságügyi, más néven forenzikus nyelvészet összefoglaló elnevezése azoknak az alkalmazott nyelvészeti eljárásoknak, amelyek valamilyen módon az igazságszolgáltatás sikerességét segítik elő. Alkalmazott nyelvészeti tudományterületként a nyelvtudomány megállapításait használja az igazságügyi eljárásokban.

Az igazságügyi nyelvészet nemcsak a nemzetközi, hanem a hazai nyelvészeti szakirodalom része is. A hazai szakirodalomban (Ránki, 2011) már az 1960-as évek óta jelennek meg tanulmányok. Elsőként 1961-ben a *Kriminalisztika* című BM-kiadvány (Garamvölgyi & Viski, 1961) foglalkozott kriminalisztikai célú szövegvizsgálattal.

Az igazságügyi nyelvészet részterületei

A hazai és a nemzetközi szakirodalom is beszámol arról, hogy mit tekint valójában az igazságügyi nyelvészet részterületeinek. A hazai szakirodalmi adatok viszont még korántsem olyan részletesek, mint a nemzetköziek. Ha az elmúlt fél évszázad hazai eredményeit nézzük, akkor leginkább arról esik szó, hogy milyen perekben működtek közre nyelvészszakértők, ez általában a kriminalisztikai szövegnyelvészet területét érinti, vagy hogy mik azok a nyelvi jogok, mi az a nyelvi diszkrimináció, vagy milyen új törekvések tapasztalhatók a forenzikus nyelvészetben (Kontra, 2006.). Méltatlanul kevés szó esik például a börtönnyelvészetről, amely azt hivatott kutatni, hogy a börtönnyelvi vizsgálatokat hogyan lehetne felhasználni az igazságszolgáltatás javára, de ugyanígy nem ismeretesek olyan kutatások sem, amelyek a menekültek nyelvhasználatát vizsgálnák az idegenrendészetben.

Összefoglalóan a hazai forenzikus nyelvészet szakterületei: kriminalisztikai szövegnyelvészet (például szerzőségvizsgálat, tartalomelemzés), törvényszéki fonetika (hangazonosítás, hangadatbázis építése), nyelvi profilalkotás, bűnügyi lexikográfia (bűnügyi szótárak, kategóriaszótárak készítése), börtönnyelvi vizsgálatok, tárgyalótermi diskurzuselemzés, gyűlöletbeszéd-elemzés stb. A vizsgálatok kiterjednek írott és beszélt nyelvi anyagokra is.

A nyelvi profilalkotás

Mire lehet használni a nyelvi profilalkotást? Miért lesz jó egy nyomozónak például, ha összetalálkozik egy nyelvészrel, aki végez nyelvi profilalkotást? Jogosan merül fel a kérdés egy olyan tudományterülettel kapcsolatban, amely elszigetelten működik az igazságszolgáltatástól még akkor is, ha annak alkalmazhatósága abszolút az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódik.

A nyelvi profilalkotás az igazságügyi nyelvészet azon részterülete, amely egy szöveg (írott vagy hangzó) ismeretlen (vagy álneves) szerzőjének profilját tudja meghatározni nyelvészeti módszerekkel. A definícióból kitűnik, hogy a nyelvi profilalkotás tehát nem azonos a grafológiával, mert nem írásképet vizsgál a szakértő, hanem szöveget. A nyelvi profilalkotás során elsősorban egy szerző szociodemográfiai jellemzőit lehet meghatározni. Tehát nemét, korát, nyelvjárást, hogy milyen anyanyelvű, egynyelvű vagy kétnyelvű-e, iskolai végzettségét, esetleg foglalkozását. Másodszorban pedig az egyes szövegekből más egyéb jellemzők is kirajzolódhatnak egy szerzővel kapcsolatban, de ezeket előre nem lehet megjósolni, ezek a szövegvizsgálatok során rajzolódhatnak ki mint az adott profil egyéb jellemzői. Például a szerző vallása, tartozik-e valamilyen csoporthoz (hobby), vall-e szélsőséges nézeteket, milyen fórumokat olvas, van-e online jelenléte, családos-e vagy egyedülálló, volt-e börtönviselt stb. Fontos azt is elmondani, hogy aki nyelvi profilalkotást végez, az nem személyiségjellemzőket határoz meg. Tehát a nyelvi profilalkotás során egy szakértő nem nyilatkozhat például abban a tekintetben, hogy az adott szöveg feltételezett szerzője szenved-e pszichiátriai betegségben. Nem is teheti, hiszen nem kompetenciája. Azt viszont megállapíthatja, hogy vannak olyan szövegsajátosságok, amelyek például nem kapcsolhatók valóságelemekhez. Ilyen esetben konzultálni szükséges pszichológus szakértővel, aki a nyelvi profil alapján kompetens nyilatkozni arról, hogy a szövegsajátosságok alapján lehet-e következtetni arra, hogy a feltételezett szerző valamilyen pszichiátriai kórképet mutat. De minden, ami egy szövegből kinyerhető egyéb információ, tehát egy profil felállításában adatként szolgálhat mint a kérdéses profil jellemzője, a nyelvi profilalkotás feladata kinyerni az adott szövegből.

A nyelvi profilalkotás elméleti kerete

Az elméleti keretet többek között a nyelvészeti pragmatika, a pszicholingvisztika, a dialektológia, a stilisztika, a szociolingvisztika és leíró szövegnyelvészet, fonetika, morfológia, lexikológia és szintaxis adják. Ez nem azt jelenti, hogy

a nyelvtudomány egyéb szakterületeit nem vonja be az elemzésekbe, profilalkotásba, hiszen a különféle nyelvészeti szakterületeket együttesen figyelembe vevő globális szemléletmód alkalmas lehet arra, hogy egy nyelvi profilalkotás alapjául szolgáljon.

Az alábbiakban ezek közül néhányuk rövid ismertetése következik.

A nyelvészeti pragmatika *„a nyelvnek a különböző kontextusokban különböző célok elérése érdekében való használatát vizsgálja mind a nyelvhasználó produkciója, mind a partner interpretációja, illetve a kettő interakciója során”* (Németh, 2006). A nyelvészeti pragmatika tehát azt állapítja, meg hogy egy írott vagy hangzó szöveggel a nyelvhasználónak (beszélőnek és hallgatónak) célja van; aki az üzenetet kapja, az értelmezi (interpretálja) azt, és mindezekon keresztül valósul meg (realizálódik) igazából maga a nyelvhasználat (Austin, 1990). A pragmatika egyik ága, a funkcionális kognitív pragmatika bevezeti a „nyelvhasználat” helyett a „nyelvi tevékenység” fogalmát (Tátrai, 2011), és ezzel próbálja meg hangsúlyozni, hogy a nyelv használata tevékenység, tett (act). Ez azt jelenti, hogy mindenki felelős azért, amit mond vagy ír. Az pedig, ahogy egy szöveget megformál valaki (Nemesi, 2009), tudatos döntések sorozata. Nemcsak, hogy tudatos döntések sorozata, de automatikus is. Automatikusan választjuk meg stílusunkat, szavainkat, mondatszerkezetünket, de még toldalékainkat is. Rutinszerűen használja az ember a nyelvet.

A nyelvi tevékenység

A „nyelvi tevékenység” fogalma azt jelenti, hogy konstruktívan járulunk hozzá saját nyelvhasználatunkhoz, amely szociokulturálisan és kognitívan is meghatározott. Konstruktívan, tehát tudatosan, azt felépítve, az író, beszélő részéről ahhoz hozzájárulva. A szociokulturális meghatározottság arra utal, hogy a nyelvi tevékenység minőségének egyik faktora az, hogy egy szöveg szerzőjének milyenek a szociodemográfiai és szociokulturális jegyei (Hymes, 1967).

A nyelvi választás tudatos döntés (kivéve az olyan eseteket, amikor valami véletlenül kicsúszik az ember száján, vagy elszólja magát), a rendelkezésre álló nyelvi készletből a beszélő különböző szempontok alapján választja ki azokat, amelyekről azt gondolja, hogy kommunikációját sikeressé tehetik. Például, ha kimond egy adott szót, vagy valamilyen stratégia folytán inkább körül írja azt (ha diszkrécióra vagy titkosságra törekszik), vagy nem mond ki semmit (Tolcsvai-Nagy 2011). Esetleg köznyelvet használ a kommunikációjában, vagy helyette titkos nyelvet (ez a hétköznapi nyelvben „virágnyelvként” ismert). A nyelvet variabilitás jellemzi, tehát „van miből választani” annak használata során.

A beszélőtől függ, és annak tudatos döntése, hogy mely nyelvi elemeket, formákat alkalmazza (Szili, 2004). A nyelvi választásokkal kapcsolatban lényeges szempont, hogy spontán beszéd esetén is választ a nyelvhasználó (nem csak egy előre megírt beszéd esetében). A választás automatikusan működik, ezt az ember (többek között) pragmatikai és kommunikációs kompetenciája teszi lehetővé.

Miből választunk beszéd során? Gyakorlatilag egy tároló rendszerről van szó, „amelyben a nyelv és a beszéd különféle egységeit, szabályait, működési mozzanatait tároljuk” (Gósy, 2005). Ennek a tároló rendszernek a neve mentális lexikon, elemei például a szavak. Beszéd során ebből válogatunk. Vannak olyan elemei, amelyeket nagyon gyakran használunk, ezeket az aktív, míg a kevésbé használt elemeket a passzív rész tárolja. Beszéd során mindkettő aktiválódik attól függően, hogy milyen elemek kiválasztását tartja indokoltnak a beszélő. A konstruktív hozzájárulás a nyelvhez ugyanis részben itt is tetten érhető: a beszélő döntése, hogy milyen szavakat választ a kommunikáció során.

Az elméleti keret egyik legfontosabb mozzanata az, hogy tudatosan használja az ember a nyelvet. Egy szöveg, legyen írott vagy hangzó, minden eleme tudatos választás eredménye. Az egyes szövegekben a választások eredményeként realizálódó szövegjellemzők pedig a nyelvi profilalkotás alapjai. Ezek adják majd egy lehetséges profil vizsgálati kereteit.

Módszertani keretek

„Az igazságügyi nyelvészet témaköréből Szilák Jolán r. alezredes már 1979-ben leírta, mennyire fontos a valóságelemek vizsgálata névtelen vagy álnévvel ellátott levelekben. A névtelen levelek vizsgálata során a valóságtartalmat a szövegrendszerben kell keresni: a nyomozó feladata, hogy a szövegben leírt adatokat, tényeket ellenőrizze, a további vizsgálat célja ugyanakkor a szöveg mögöttes tartalmának a feltárása. Ilyenkor a szakértő ütközteti egyrészt a szavakban megnyilatkozó tartalmat a szöveg mögöttes tartalmával, másrészt a saját ismereteivel, és ezek eredményeiből következtet a szerző személyére. Egy másik tanulmányában Szilák egy olyan kutatásáról számolt be, amelyben száz ismertté vált névtelen szerző levelét vizsgálta abból a szempontból, hogy magukban a nevekben és helynevekben mennyi a valóságos elem. Fontos megjegyezni, hogy azok a levelek, amelyek kitalált, hamis névvel vannak ellátva, a névtelen levelekkel egy kategóriába tartoznak, azonos elbírálás alá esnek. Ennek a vizsgálatnak az eredményei a következők: a kitalált nevek egy része tömegnév pl. Tóth, Nagy, Varga, Szabó, ugyanígy a kitalált utcanevéké is: Fő tér, Kossuth, Rákóczi, Petőfi utca stb. Véletlen folytán persze előfordulhat, hogy a kitalált

tömegnév- és cím megegyezik valamely létező személy nevével és címével, de ilyenkor csak név- és címazonosságról van szó. A névkitalálásnak különböző fajtái vannak: van, aki valódi nevének egyes elemeit kombinálja kitalált elemekkel. Mások a fonetikai hasonlóságra vagy eltérésre építenek például úgy, hogy valódi nevük első szótagja vagy magánhangzósora megmarad pl. Szalay-Szabó, Seres-Sebes, Gábor-János, Elek-Ede. Beszélő nevekkkel is találkozunk, ezekben általában kifejeződik a fogalmazónak a témával kapcsolatos véleménye. Előfordul, hogy valaki a másik nem neve mögé rejtőzik. (Szilák szerint a férfiak ritkábban vesznek fel női nevet, mint ahogyan a nők férfinevet.) Akad olyan is, aki saját neve helyett egy közismert, de legalább a saját környezetében ismert ember nevét kölcsönzi. Az anonim vagy kitalált nevű szerzők címadása (helység- és utcanév) is tanulságos. Sok esetben következtetni lehet ezekből az adatokból a levélíró műveltségére, esetleg foglalkozására, lakóhelyére. A névtelen levelezők között akad olyan, aki a saját szociodemográfiai tulajdonságaival ellenkező tulajdonságokkal rendelkezők képviselőjében ír, például az idősebbek a fiatalok, az értelmiségiek a munkások nevében” (Ránki, 2015)

A szakirodalmi előzményeket is figyelembe véve elmondható, hogy a nyelvi profilalkotás során egy adott szöveget a nyelv összes szintje szerint vizsgálni kell. Ezek mellett elemzési szempont (lehet) még a tipográfiai elrendezés, illetve a tartalomelemzés.

Álnevek dekódolása

Az álnevek vizsgálatára azért kellene külön figyelmet fordítani (nincs tudomásom olyan korpuszról, amely álnevek nyelvészeti szempontú vizsgálatának képezhetné alapját), mert korábbi online oldalak vizsgálata során meg lehetett állapítani, hogy az egyes oldalakra bejelentkező álneves szerzők egyéb más, hasonló tartalmú oldalakra is ugyanazzal vagy hasonló álnévvel jelentkeznek be. Illetve az adott oldalon jelenlevők az álnevek alapján be tudják egymást azonosítani (ki mennyire gyakran látogatja az adott oldalt, milyen tartalmakat szokott megosztani, esetleg más, hasonló tartalmú oldalon az adott személy milyen álnéven szerepel).

Nyelvi profilalkotás online szövegtípusok esetében

Online szövegtípusok esetében (chat, blog, e-mail, komment stb.) nem járhatunk el a hagyományos nyelvi profilozás módszertana alapján. A nem online szövegek

esetében ugyanis az egyik faktor a helyesírás (a helyesírás és a nyelvhelyesség értékelése mint egyéni szövegsajátosság). Ezzel a faktorról (értékelési szemponttal) viszont nem számolhatunk online szövegek esetében, mert az online helyesírás nagyban különbözik a nem online szövegekre érvényes helyesírási szabályoktól. Az online szövegekre jellemző, az internet világával kialakult helyesírási szokások nem sértik az online szövegekre jellemző helyesírási elvárásokat (igazából semmilyen szabályrendszert nem sértenek), így azokat nem értékelhetjük egyéni szövegsajátosságokként. Például, ha valaki egy Facebook üzenetben a „hogy” kötőszót „h”-nak rövidíti, nem tekintendő nyelvhelyességi vagy helyesírási hibának, mert a szöveg egy online szövegtípus. Ha viszont ugyanez a rövidítésforma nem online szövegtípusnál jelentkezik egy szerző esetében, akkor azt tekinthetjük egyedi szövegsajátosságnak.

Nyelvi profilalkotás és szerzőségvizsgálat

Gyakran az a kérdés egy ügy kapcsán, hogy ki lehet egy szöveg szerzője, tehát készüljön egy nyelvi profil egy szöveg ismeretlen kilétű szerzőjéről. Több esetben viszont nemcsak nyelvi profilalkotásról lehet szó. Kérdés lehet az is, hogy az, akiről nyelvi profil készült, az lehet-e egyéb, az adott ügy kapcsán rendelkezésre álló szövegek szerzője (például, ha különböző Facebook-profil alatt található meg szövegek, és a kérdés az, hogy ugyanaz-e a szerző). Ilyenkor úgynevezett komparatív (összehasonlító) vizsgálatot kell elvégezni, amely alkalmas arra, hogy különböző szövegek tekintetében meg lehessen állapítani szerzőazonosságot, vagy azt, hogy egyáltalán egy- vagy többszerzőjű szövegekről van-e szó. (És abban az esetben, ha többszerzőjűségről beszélünk, akkor a szöveg szerzői ismerhetik-e egymást, esetleg kimutatható-e egy értelmi és egy érdemi szerző, jelesül az, hogy diktált szövegről van-e szó.)

Szövegtorzítás

Létezik szövegtorzítás, de a nyelvészeti tapasztalat ezzel kapcsolatban az, hogy visszatérő szövegtorzítási stratégiákról beszélhetünk. Tehát, egy szöveg szerzője, hogy kilétét elfedje, a következő szövegtorzítási módszereket alkalmazza írásban: „j” helyett „ly”-t ír, nagy kezdőbetű helyett kis kezdőbetűt ír, rossz központozást alkalmaz (rossz helyre tesz vesszőt, például a „hogy” kötőszó elé nem), a magánhangzók időtartamát helytelenül jelöli. Olyan szövegtorzítási stratégiát nem említ a hazai szakirodalom, hogy valaki például direkt szólásokat,

közmondásokat használt egy szövegírás során csak azért, hogy a hatóságokat megtévevse. Ennek az oka az, hogy egy beszélő, aki nem foglalkozik a nyelvvel, nem ismeri a nyelvi szinteket, a szabályrendszeret, az nem tud a nyelvről másként gondolkodni, mint ahogy azt a tanulmányai kialakították benne.

Nagy Ferenc *Kriminalisztikai szövegnyelvészet* című könyvében (1980) leírta, hogy a szöveg szándékos megváltoztatása egyirányú folyamat, tehát a művelt ember fel tudja tüntetni magát műveletlennek, de fordítva ez már elképzelhetetlen. A tanulmány végkövetkeztetése szerint minden kitalált névben, címben és persze a szövegben is vannak olyan valóságelemek, amelyek a fogalmazó akaratán túl információkat adnak. Éppen ezért a félrevezető kísérletek nem zárják ki a szövegező vagy levélíró csoport-hovatartozásának megállapítását, személyének megközelítését.

Példák

Az alábbi példákat az igazságügyi szakértői törvény vonatkozó rendelkezéseire tekintettel közlöm.

Gyászjelentések

Egy eljárásban a vádhatóság képviselője több ízben kapott olyan névtelen leveleket, amelyekben az ő halálával kapcsolatos, gyakorlatilag gyászjelentéseket fogalmaztak meg.

A levelek a gyászjelentések szabályai szerint íródtak, kiváló helyesírással és stílusban. A kérdés az volt, hogy ki vagy kik lehetnek a szövegek szerzője, szerzői.

Mivel a gyászjelentés kötött formájú, és a szövegek ennek megfelelően voltak megfogalmazva, tehát néhány sorosak voltak, keresni kellett olyan szövegsajátosságot, amely a szerző személyére utal. Az nem volt ismeretes, hogy kik lehetnek a gyanúsítottak (de a vádhatóság látókörében felmerült néhány személy). A szövegeknek egy árulkodó mozzanatuk volt: „*Felejthetetlen halottunkról 2013. év 03. hó 15. napján 10 órakor veszünk búcsút a miskolci temető ravatalozójában. Drága emléke szívünkben él!*” Ebben a szövegrészben az árulkodó a dátumozás formája volt (a többi szövegrész ugyanis teljesen sablonos). A „2013. 03. 15. napján” dátumozási forma a hivatalos stíluson belül leginkább a jogi szaknyelvre jellemző. Ugyanis a hétköznapi (köznapi) nyelvhasználatban ez úgy szerepelne, hogy 2013. 03. 15-én. Tehát feltételezni lehetett, hogy a szöveg szerzője esetleg jogi végzettségű személy. A „miskolci ravatalozó” szövegrész pedig feltételezhetően utalhatott a szöveg szerzőjének esetleges lakóhelyére vagy munkavégzésének helyére. A nyelvi profilozás eredménye alapján tehát

el lehetett mondani, hogy a feltételezhető személy egy miskolci származású, lakóhelyű, esetleg munkahelyű, jogi végzettségű személy. A vádhatóság látókörében pedig volt egy miskolci lakóhelyű, jogi végzettségű személy. (Az ügy kimenetele nem volt ismeretes.)

Afáziában szenvedő szövegező

„Elszabadul a pokolódarab váló indításu szovjet gyártásu rakéták van és többrobano anyag van elhejzve budapesten hijába kutatok levan fedve a nagy vezértek ha nemogya le a bsz téren de meg éreszte hogy kilesz nyirv a csöcse-lékvivel egy rákosi renzerbe vol hogy akire ráfogták hogy kulák aszt felakasztoták vagylágerb e viék...”

A kérdés: Ki lehet a szöveg szerzője? Hasonlóan az előző esethez, nem volt ismeretes az, hogy ki került a nyomozó hatóság látókörébe. Tehát „vakon” kellett nyelvi profilt alkotni.

A fenti szöveggel kapcsolatban (és talán ez volt az egyik legfontosabb információ) ki lehetett zárni, hogy a szerzője vagy szerzői elmebeteg. Az elmebeteg szövegalkotása ugyanis (az eddigi hazai tapasztalatok szerint) nem érintik egy szöveg morfémaszintjét, inkább az úgynevezett lexikai szinten érhetőek tetten az elmebetegsége utaló jelek. Tehát, a kérdés a profilozó számára az volt, ki az, aki a fenti szöveget előállíthatja. Ez az az eset, amikor interdiszciplináris keretek között kell eljárni, tehát meg kell kérdezni más tudományterületek képviselőit. A nyelvészet egyik ága a neurolingvisztika, amely választ tudott adni arra a kérdésre, hogy milyen típusú szövegezési sajátosság tapasztalható a fenti szövegen, és az minnek a következményeként jelenik meg. Az ügyben felkért neurolingvista meg tudta állapítani, hogy a szöveget nem elmebeteg szövegező alkotta, hanem egy olyan személy, aki afáziában szenved. A nyomozó hatóság látókörében pedig felmerült olyan személy, aki elszenvedett már agyvérzést, így az afázia nála megjelenhetett kóroki tényezőként.

Álnevek dekódolása

„A nyomozó hatóság részéről az volt a kérdés, hogy a két álnév (Sebinoka Hai és Solomon Cedar) alatt megjelenő szövegek származhatnak-e ugyanattól a személytől, illetve, hogy a két álnév alatt szereplő személy paranoid skizofrén-e. A nyelvészszakértő nem válaszolhat arra a kérdésre, hogy egy személy paranoid skizofrén-e, mert az nem nyelvészeti szakkérdés. Arra viszont adhat választ, hogy a szövegeknek, illetve az álneveknek van-e referenciájuk a valóságban. Ha nem, akkor lehet mondani, hogy a szöveg szerzője eltérő nyelvi viselkedést mutat az átlagoshoz képest. A két álnév alatt szereplő feltételezett személy nőket üldözött, életveszélyes fenyegetéseket küldözve nekik.

Sebinoka Hai: A „hai” szót meg lehet találni szótárban, cápát jelent. A „Sebinoka” okozott fejtörést. Egy szótárban, egy nyelven sem találkoztam ezzel a szóval. Egy olasz nyelvű oldalon szerepel a „sebino” kifejezés, ez egy különleges babafélének az elnevezése. (Ember formájú élethű babák emberi szőrzettel.) A „ka” végződésről feltételezhető, hogy magyar kicsinyítő képző (babácska). Az előfordul a magyar nyelvben, hogy idegen szóhoz magyar toldalék kerül, pl. cset + „l”, csetel. A „Sebinoka Hai” dekódolása „babaevő cápaként”, ismerte az ügyet, bele is fért a képbe. A „Solomon Cedar” is nehéz falat volt. Ezt a szókapcsolatot nem lehet megtalálni csak az angol nyelvű Bibliában: „So Hiram gave Solomon cedar-trees and cypress-trees [according to] all his desire.” Salamon király cédrusfából építtetett templomot. Az isten felé való törekvés, az égiekkel való kapcsolat is megjelenik eltérő nyelvi viselkedést mutató szemelyeknél. Mindez azt igazolhatja, hogy a két álnevet takaró személy lehet olyan, akinek nyelvi tevékenysége eltér a hétköznapiétól. Az elemzésre került szövegek is ezt támasztották alá” (Ránki, 2015)

Szólások, közmondások

Egy magánnyomozó irodát azzal keresett föl egy ügyfél, hogy többszáz Facebook-üzenetet kapott, különböző álneves profiloktól (hat különböző profil). A profilozás során az egyes szerzők esetében jellemző volt szólások és közmondások használata. Viszont eltérő formákban. Mert míg az egyik pszeudonim szerző helyes formában használta azokat, több másik helytelenül. A helytelen szerkezetekre példák: nem fér kétség afelől (helyesen: nem fér kétség ahhoz), szóban futó ügy (helyesen: szóban forgó ügy), részedre is sok sikert (helyesen: neked is sok sikert), akivel sms-t folytattál (helyesen: akivel sms-t váltottál), a dühödöt rajta kell elszámolnod (helyesen: a dühödöt rajta kell kitöltened). Mire lehet az alábbi példákból következtetni? Kissé leegyszerűsítve arra, hogy az, aki szólást vagy közmondást használ a magyar nyelv szabályai szerint nem helyes formában, az a személy lehet kétnyelvű (az anyanyelve nem magyar, de magyar nyelvi környezetben él vagy élt), vagy például határon túli magyar. Ezek hosszabb, nyelvészeti magyarázata itt nem szükséges, de a vizsgálatok során igazolódni látszott, hogy a feltételezett levélírók között volt határon túli magyar szerző.

Kriminalisztikai skála

Egy nyelvészeti profilalkotás során azt is tudni kell megválaszolni, hogy milyen valószínűséggel állítható fel egy profil.

A nyelvészszakértők által ma Magyarországon és a legtöbb nyugati országban preferált és leggyakrabban használt valószínűségi skála egy hatfokú skála (Pápay, 2007). A skála használata árnyaltabbá teheti egy szakvéleményben a szakértő állásfoglalását nemcsak a profilalkotással kapcsolatban, hanem más kérdésekben is. A skála a következő:

- 1) Bizonyossággal határosan valószínű.
- 2) Nagyon valószínű.
- 3) Valószínű.
- 4) Nem valószínű.
- 5) Nagyon nem valószínű.
- 6) Bizonyossággal határosan nem valószínű.

Ehhez a skálához sorolható az úgynevezett „lehetőséget kifejező szakvélemény” is, amikor például az azonosságra vonatkozó következtetés mellett nem zárható ki a különbözőség fennállása sem. De más jellegű, nem azonosságra vonatkozó következtetések tekintetében is alkalmazható, amikor egy valamilyen másik eshetőség fennállását is jelezni kell.

A nyelvi profilalkotás jelene és jövője

Maga az igazságügyi nyelvészet, és ezen belül a nyelvi profilalkotás is méltatlanul mellőzött tudományterület. A nyelvészeti társadalom érdeklődése és nyitottsága az eddigi eredmények és alkalmazhatóság alapján tapasztalható, nem így az igazságszolgáltatás rendszeréé. Pedig a kortárs nyelvészeti kutatások és gyakorlati munkák célja nemcsak az, hogy a nyelvészeti szakirodalmat gyarapítsák, hanem az is, hogy mindezeket együttesen az igazságszolgáltatás rendelkezésére is bocsáthassák, teret engedve egy alkalmazott nyelvészeti tudományterület fejlődésének.

Felhasznált irodalom

- Austin, J. L. (1990). *Tetten ért szavak*. Akadémiai Kiadó.
- Garamvölgyi M. (főszerk.) & Viski L. (szerk.) (1961). *Kriminalisztika*. Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztály.
- Gósy M. (2005). *Pszicholingvisztika*. Osiris Könyvkiadó.
- Hymes, D. (1967). Why Linguistics needs the Sociologist? *Social Research* 34(4), 632-647.
- Kontra M. (2006). Nyelv és jog. In Kiefer F. (Szerk.), *Magyar nyelv* (1018-1038). Akadémiai Kiadó.
- Nemesi A. L. (2009). *Az alakzatok kérdése a pragmatikában*. Loisir Kiadó.
- Németh T. E. (2006). Pragmatika. In Kiefer F. (Szerk.), *Magyar nyelv* (222-261). Akadémiai Kiadó.
- Pápay K. (2007). Valószínűségi skálák az igazságügyi nyelvészetben. In Váradi T. (Szerk.), *Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia*. Budapest, MTA Nyelvtudományi Intézet. <http://www.nytud.hu/alknyelvdok07/proceedings07/Papay.pdf>
- Ránki S. (2011). A kriminalisztikai szövegnyelvészet hazai kutatástörténete 1960-tól 1990-ig. *E-nyelv.hu Magazin*. <https://e-nyelvmagazin.hu/2011/08/31/a-kriminalisztikai-szovegnyelv-eszet-hazai-kutatastortenete-1960-tol-1990-ig/>
- Ránki S. (2015). Nyelvi profilozás az interneten. In Sziklay J. (Szerk.), *A NAIH tanulmánya a gyermekek biztonságos és jogtudatos internethasználatáról* (pp. 64-69). https://naih.hu/files/Kulcs_anv_v2.pdf
- Szili K. (2004). *Tetté vált szavak. A beszédaktusok elmélete és gyakorlata*. Tinta Könyvkiadó.
- Tátrai Sz. (2011). *Bevezetés a pragmatikába (Funkcionális kognitív megközelítés)*. Tinta Könyvkiadó.
- Tolcsvai-Nagy G. (2011). *Kognitív szemantika*. Konstantin Filozófus Egyetem.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Ránki S. (2021). Nyelvi profilalkotás. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2155-2166. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.6>